

REAALSUST HÄKKIMAS

;paranoia on võrgustik, mis kirjastab tooteid, mida ükski teine kirjastus ei saa, ei taha või ei julge ette võtta. Kui algusaastatel andis ;paranoia välja ligi kümme raamatut aastas, siis nüüd vähemalt ühe.

See ei tähenda ;paranoia häbumist, vaid osutab esmalt kvaliteedi paranemisele ja teisalt teiste kirjastuste mitmekesisusele. Kogu tegevust koordineerib kuraator Kiwa, kellega kohtusin, ise eelarvamusi täis, suvises tühjas Tallinna vanalinnas. Esiteks arvasin, et ta elab Tartus, teiseks, et ta kindlasti hilineb, on boheem, kes kasutab alati täpsustust vajavaid moodsaid võõrsõnu, ja kuna tean teda rohkem etenduskunstnikuna, siis sättisin end väga valvsaks, et siin mingi *show* lahti ei läheks, kolmandaks, et need raamatud, mida ;paranoia välja annab, on kunstiraamatud, selles mõttes, et tegelevad pigem visuaali kui tekstiga, neljandaks, et ta lollitab nii mind kui ka lugejat, ja viiendaks on nende tooted alati ja ainult kontseptuaalsed. Kõik minu eelarvamused said kummutatud. Võib-olla kontseptuaalsus on endiselt asi, mida nad silmas peavad. Aga see pole alati tühjade lehtede esitlemine, pigem arvestab kogu maailma, peab oluliseks aega ja ruumi, kus üks võimatu toode saab võimalikuks.

KAJA KANN: Kuidas sa kirjastamise juurde sattusid?

KIWA: Eellugu ulatub vanavanaisa aega, kes oli samuti kirjastaja, rändraamatukaupmees ja revolutsionäär. Ta tegi Viljandisse esimese raamatupoe, hiljem Tartusse, ta kirjastas ka Eduard Vildet. Vastukaaluks Tõnissoni isamaalisele propagandale püüdis ta välja anda just rahvahariduslikke raamatuid. Näiteks „Noore abielu rahva õpetus“ ja „Nõuuanded sigade pidamises ja sugutamises“.

Oot, kas sa teed nalja või?

Ei tee.

Mis su vanavanaisa nimi oli?

Jaak Reewits.

Selge.

Kirjutusmasin oli meil lapsest saati kodus olemas. Ema oli otsapidi sees nõukogude aja samizdati liikumises. Selline illegaalne ja *underground* kirjastamine. Lapsena ei tahtnud ma lasteaias käia ja seepärast otsis ema mingit tööd, mida saaks kodus teha. Ta kirjutas masinaga tekste ümber, enamjaolt ülikooli lõputöid. Veel enne, kui ta kirjutusmasina sai, kirjutas ta öösiti käsitsi ümber tekste, mille kohta öeldi, et see on hirmus salajane, et ära kellelegi räägi ja anna homme kohe tagasi. Tegelikult olid need lihtsalt joo-gaharjutuste kirjeldused, lihtsalt konspiratsioon käis sinna juurde. Kopeeriti nii *new age*'i materjale kui ka keelatud asju, näiteks Solženitsõni „Gulagi arhipelaagi“. Kasutati ka kserokoopiaid, aga need masinad olid kõik KGB kontrolli all.

Aga sa ise?

Lapsena lugesin palju ja tegin raamatu moodi asju, joonistasin pildid ja köitisin koolivihikute küljest äranokitud klambritega. Üheksakümnendate

alguses läksin Tartu 8. keskkooli, kirjandusklassi. Sama legendaarne kirjandusklass, millest on juttu Mati Undi raamatus „Hüvasti, kollane kass“, aga mina jõudsin sinna mõnikümme aastat hiljem. Meil oli viiene punkarite kamp, sellised rebelid, kellega kohe tegime bändi nimega HIV. Trummaril oli kodus ennenägematu asi – algeline arvutiprinter. Mul tuli idee, et võiksime asutada oma kirjandusalmanahhi, mida tegimegi siis kahe aasta jooksul kolm numbrit, tiraaž võis olla kümme eksemplari vms. Pealkiri oli „Bag of vomit“, eesti keeles „Oksekott“. Ilmselt olin kuskilt kuulnud, et lennukites on sellised asjad. Otsisin inglise keele sõnaraamatust välja mingeid pungilikke sõnu, mis seostuksid rövedustega, nii leidsin sõna „vomit“, mis tundus iseloomustavat tolle aja vaimset situatsiooni ja postpunk-seisundit.

Ja siis ;paranoia?

Selleni oli veel palju aega. Peale keskkooli sattusin juhuse tahtel kunstikooli ja 90ndate keskel hakkasin praktiseerivaks kunstnikuks. Samal ajal otsisin enda kirjanduslikku identiteeti – mida, kuidas, millest ja kas üldse kirjutada. Mind ei rahuldanud n-ö tavakirjandus või psühholoogiline realism, tahtsin mingit *next level* asja. Oli infosulg ja polnud erilist teadmist eksperimentaalkirjandusest. Mind hakkas huvitama tekstiloome juures ilmutuslikkus, hallutsineerimine, teadvusevool, intertekstuaalsus. Otsisin midagi sellist, mis oleks sürrealistide automaatkirjutamisest samm edasi. Üheksakümnendate jooksul tegin mitmeid kirjanduslikke eksperimente. Sel ajal polnud mitte mingisugust lootustki, et sellel võiks üldse päikese all koht olla – oli absoluutne pimeduses kobamine. Kui 2002. aastal hakkas Berk Vaheri eestvedamisel ilmuma Eesti Kirjanduse Seltsi ajakiri Vihik, siis tuli välja, et minutao-

lisi friike on veel. Siis märkasid enda ümber veel ja veel eksperimentaalkirjanikke. Rühmitus 14NÜ, mida vedas Paavo Matsin, siis Andreas W, Erkki Luuk ja Valdur Mikita oma varases eksperimentaalfaasis enne, kui ta laiemalt tuntuks sai.

2004. aastal ilmus minu raamat „Roboti tee on nihe“, mis oli neljateistaastase tekstieksperimendi tulemus, otsida sellist kirjalikku väljendusviisi, millega ise rahule jääksin. Minuga võttis kontakti noor graafiline disainer Tuuli Aule, kellele oli see esimene raamat kujundada. Temaga töötan siiani.

2006 tegin eksperimentaalkogumiku „Tekstiläätš. Kangelasema toitepiim“, kus olid eespool nimetatud autoritele lisaks ka Berk Vaher, Marco Laimre, Barthol Lo Mejor, praegune Müürilehe peatoimetaja, noor Aleksander Tsapov, kelle tolleaegne pseudonüüm oli Aleksander T. Yostafa, ning mitmed Vihiku autorid, ühesõnaga, tolle hetke eksperimentaalkirjanuduse raskekahurvägi.

Oota, kas ma kirjutan kangelasematoitepiim kokku?

Ei, see on kaks sõna.

Lihtsalt niimoodi tavaliselt?

Nagu mesilasema toitepiim.

Hästi.

Seoses digitaaltrükiga tuli nullindate alguses maailmas omakirjastamise buum, aga Eestisse ei jõudnud see nii ruttu, sisuliselt valitses ikka n-ö kirjastamispuue. 2014 tegin raamatu „enter the untitled“, veidi nagu Kiwa kataloog – näitus raamatu kujul. Viimasel hetkel, kui mul oli rahastus olemas, hüppas kirjastaja alt ära. Nii ei jäänud muud üle kui see ise välja anda. Küsisin Anders Härmi käest, kelle tekst oli ka raamatus, et mis ma sinna koha

peale kirjutan, kus tavaliselt kirjastuse nimi on. Ta ütles esimese pähe tulnud sõna: „Paranoia“, ja nii jäigi. Tol hetkel oli „paranoia“ veel ilma semikoolonita. Seoses Tallinna graafikatriennaaliga oli vaja kirjastada „Olematute raamatute antoloogia“ ja jälle ei olnud kirjastust, siis saigi ametlikult alguse ;paranoia publishing group ltd.

Te kutsute oma raamatuid toodeteks ja alati kaasneb toote esitlusega performatiivne akt.

Raamatuesitlused on tavaliselt hästi igavad üritused – autor loeb pominal oma tekstilohet ette. Me mõtlesime esitlusest teha *performance*’i, uudse üritusvormi, kus oleks nii tekst kui video kui heli ja performatiivsed aktid ühes formaadis koos. Kumus toimunud ;paranoia esimesest tooteesitlusest peale sai eesmärgiks alati kaaperdada ära mingisugune saal või institutsioon, et mitte ise maksta renti. Alguses ei olnud üldse plaani edasi kirjastada, aga ideid ja käsikirju hakkas nii palju tulema, et esimestel aastatel ilmus kümme raamatut aastas. See oli päris hullumeelne.

Kas need kõik on raamatuna olemas?

Jah, välja arvatud üks. Praeguse seisuga on meil 55 raamatut.

Ikka raamatuna?

No see on umbes. Osa on paralleelselt mitmes keeles, eraldi raamatutena. Ma ei tea, kas neid lugeda eraldi raamatute alla või mitte. Aga enamik on klassikalised paberraamatud jah, üks helikasett ja kaks CDd on ka.

Kuidas te otsustate, mida mis keeles välja anda?

See sõltub väga paljudest asjadest. Vahel pole raha, et tõlkida. Vahel ei ole mõtet tõlkida, sest asi on liialt keespetsiifiline. Meil ei ole ühte kindlat

loogikat. Kõik raamatud on eraldiseisvad projektid. Nagu etenduskunstnikul on kõik etendused eraldi teosed. Neid seob ainult kunstniku isik. Osa raamatuid tuleb enda aktivismist ja on omavahenditega kirjastatud ja kinni makstud, osa tuleb koos rahastusega. Mõned üksikud asjad on erasponsoritega.

Väga suur kirjastus.

Tegelikult väike, sellest ka vabadus ja aktiivsus. Esitlusetendusi ja messidel käimisi on praeguseks natuke üle 70. Autoreid, kellega oleme koostööd teinud, on kokku umbes 200. Kirjastamist alustades oli mul kunstnikuna juba rahvusvaheline koostöövõrgustik välja kujunenud. Hakkasin ise initsieerima koostööd, võtsin paljudega ühendust ja andsin teada oma kirjastusest ning palusin saata käsikirju. Siis maani tuleb pakkumisi. Enamiku lükkasin tagasi, mõned asjad lähevad töösse. Praegu anname välja ühe raamatu aastas.

Miks nii vähe?

Ma tahan hoida fookust. Vahel saadetakse mingeid luulekogusid või käsikirju, mis võiks vabalt ilmuda ka mõne tavakirjastuse all. ;paranoia juhtmõte on see, et me anname välja neid asju, mida teised kirjastused ei saa ega taha välja anda, kuna need on liiga radikaalsed.

Kes need inimesed on, kes ;paranoiat teevad?

Tuumikus on pidevalt viis kuni kümme inimest, osa on oma ala profid, osale olen ma andnud rollid, nagu Paavo Matsin, kes kehastab kirjastuskorporatsiooni presidenti Monsieur Valdemari. Et raamatud tehtud saaks, on kõige olulisem graafiline disainer Tuuli Aule, kes on ;paranoia visuaalse kontseptsiooni looja. Kuna tekstid ja

sisu on maksimaalselt hullumeelsed, siis Tuuli teeb sisu toetamiseks vormi vastupidi ülimalistliku ja lakoonilise. Alguses ma mõtlesin, et meie kirjastus tuleb rohkem selline dada ja aktivism ja kollaaž ja *cut-up* ja ... aga Tuuli tuli oma puhta ja ultraminimalistliku käekirjaga. See on ;paranoia jaoks väga suur voorus. Kunstnike omakirjastuslike raamatute messidel käies eristume teistest just suurepärase graafilise disaini poolest. Asjad näevad stiilsed ja ihaldatavad välja.

Aga kui ma autorina ei soovi, et Tuuli minu teksti disainiks, mis siis?

Kõik variandid on erinevad. Kui autor on kunstnik ja tal on oma visuaalne kontseptsioon, siis ta teeb kujunduse ise.

Te siis ikkagi ei suru enda kunsti peale?

See ei ole „enda kunsti“ tegemine. See on koostöö, kus osapoolte sünergia peaks olema võimalikult tugev.

Kuhu teie fookus on suunatud?

;paranoia on saanud palju inspiratsiooni Erkki Luugilt, kes ütles, et eksperimentaalse kirjanduse eesmärk on reaalsuse hävitamine. See sobis minu ideega nihkes ja automatistlikest tekstidest, mis ei ole psühholoogiline ja realistlik kirjandus. Ma nimetasin neid varem instrumentaalseteks raamatuteks, mille ainuke eesmärk ongi teadvusnihet tekitada. Viia inimene välja tavalisest maailmakirjeldusest ja orientatsioonist. Maagia.

Kuidas see maagia ilmutuslikult peale tuleb?

Väga paljud maailma tüvitekstid on ju kirjutatud mingisuguses ilmutuslikus seisundis. Kõik veedad ja daodejingid ja piiblid...

Seda kõike saab ka targalt ja planeeritult teha, see ei pea ilmutuslik olema.

Jah. Ilmutuslikkus ongi vaid üks aspekt, idealistlik ja natuke *new age*, kus viljeldakse ka vaimudega rääkimist ja kanaliseerimist. See ei ole minu otsene huvi, aga meil on autoreid, kes teadlikult viivad ennast transsi või teevad rituaale, see on nende alkeemia. Šamanistlik lähenemine on väga isiklik, sellest ei saa avalikult rääkida. ;paranoia ja tähenduste suhe avaldub selles, et soome-ugri keeltes tähendab „para“ ülimat või parimat ja „noia“ seostub noidlemise ehk nõidumisega. On olemas ka erinevaid tehnomaagilisi vahendeid, näiteks Dreamachine, mida Genesis P-Orridge kasutas. Maailma esimene kunstiteos, mida vaadatakse kinniste silmadega ja mis sünkroniseerib valgussignaalidega ajulaineid, nii et aju hakkab hallutsineerima otsekui psühhedeelikumi mõjul. William Burroughsil oli *cut-up* meetod, mida juba dadaistid kasutasid. Muidugi ei pea kõike seda kasutama, alati on ikka kunstniku filter vahel, mis valib tööta- vad asjad välja.

Kas te toimetate neid tekste või tuleb autorilt juba lõplik teos?

Nii ja naa. Üldiselt on alati parem, kui keegi su teksti üle vaatab ja aitab läbi-rääkimiste teel paremaks teha. Toime-taja, kuraator, kirjastaja ja disainer on liitlased, kes tegutsevad ühise eesmärgi nimel, et lõpp-produkt oleks maksimaalse mõjuga.

Miks sa nimetad ennast ;paranoia kuraatoriks?

Kui eksperimentaalkirjanduses on oluline reaalsuse hävitamine, siis on ka mina hävitamise ja identiteedi küsimus tähtis. Üks hetk sain ma kunstnikuna aru, et mul pole huvitav teha enda teoseid. Pigem on koostöö,

identiteetide hajumine ja segunemine edasiviiv. Tegin näitusi nii, et olen küll kuraator, aga see näitus on ka minu kunstiteos. Kirjastades töötan samamoodi. Meil on osal raamatutel ka *soundtrack*'id juures, sest paljud autorid teevad muusikat. Näiteks AGE, kes on tunnustatud helipoesia tegija ja saanud Ars Electronica *grand prix*'. Talle tuli raamatu pakkumine üllatusena.

Kas raamat tuli helikeelne?

Mina eeldasin, et ta toob oma kõla-luule materiaalsesse teksti ja visuaal- liasse, sãmplib ja lõigub oma tekste nii, nagu ta teeb seda muusikas. Tema otsustas hoopis teha käsikirja, kus on *e-mail*'id, mis ta on oma elukaaslasele Vladislav Delayle kirjutanud. Tema kirjastiil on hästi poeetiline, aga samas on see ilmselgelt, nagu ta ise ütleb, e-poesia.

Too veel mõned näited raamatutest, mille üle sa uhke oled.

Esimene raamatukassett oli „Olematute raamatute antoloogia“. 15 autorit, kellele ma ettepaneku tegin, igal autoril oma vihik. Igaüks kirjutas olematu raamatu, mida iganes ta selle all mõtles. Ise tegin uurimuse, mis asi on ajalooliselt olematu raamat olnud ja mida tähendanud. Kõige olemuslikum kirjanduslik viide on muidugi Borges, kelle kõik novellid olid olematute raamatute kokkuvõtted. Siis pakuti mulle selline käsikiri, nagu „Kõigi olemas-olevate bändide nimekiri“, mille tegi Tartu semiootik Celer Tambre. Tookord kirjutati Päevalehes ;paranoiast veidi üleolevas võtmes, et kes küll ostaks sellist raamatut, mis seisneb lihtsalt bändide nimekirjas. Esiteks on see minu isiklik lemmikraamat ja teiseks on see raamat ka messidel kõige populaarsem. Kui ;paranoia eesmärk on see, et raamat oleks kunstiteos ja

kirjastamine kunstiprojekt, siis see on parim näide. Raamat on üleüldse hästi demokraatlik kunstivorm, sest sa saad ühe raamatu toota inimesele taskukohasema kui graafilise lehe või maali. Raamat jõuab reaalselt inimesteni. „Kõigi olemasolevate bändide nimekiri“ maksab viis eurot, aga samal ajal on ta ideaalne kontseptuaalne kunsti-teos.

Fake värk?

See ei ole *fake*, autor reaalselt tegi uurimuse.

Miks raamatul autori nime pole?

Kuna see on ikkagi entsüklopeedia ja sellisel juhul ei ole autoreid, vaid on toimetajad. Ta märkis end tagasihoidlikult toimetajaks. Raamatu tutvustus ütleb ka, et neid trükitakse ainult 20 eksemplari muusikainstituutioonide raamatukogudele. Kokku ilmub seda raamatut 68 512 osa, kuna bände tuleb kogu aeg juurde, siis peab pidevalt nimekirja täiendama.

Kas teine osa on juba valmimisel?

Kuule, me ei tee seda edasi. See on lihtsalt legend.

Selge.

Järgmine projekt oli „(sulgudes)“. Ma võtsin ühe 18. sajandi reisiromaani paroodia „Reis ümber minu toa“, mille kirjutas üks koduaresti pandud aadlik, Xavier De Maistre. Tõlkisin selle prantsuse keelest Google *translate*'iga eesti keelde. Seejärel saatsin 30 eesti autorile igähele paar peatükki seda tõlkeroboti idiootset teksti ja ütlesin, et kirjutage ümber, remiksige või tehke sellega, mida tahate. Kõik lähenesid sellele väga erinevalt. Huvitav, et me ennetasime praegust pandeemia olukorda, sellise „(sulgudes)“ oleku ja reis-minu-toas-teemaga.

Kes need autorid olid?

Aare Pilv, Aune Ainson, Barthol Lo Meior, c: ehk Tanel Rander, Erkki Luuk, Jaak Tomberg, Jasper Zoova, Kaspar Jassa, Joanna Ellmann, Kadri Noormets, Maia Tammjärv, Mare Sabolotny, Margit Lõhmus, Mart Kangur, Mikk Pärnits, Marit Mihklepp, Paavo Matsin, Paavo Piik, Riru Homunkulus ehk Urmo Mets, Roomet Jakapi, Salmo Salar ehk Anti Saar, Villem Valme. Sarnase meetodiga oleme teinud oma versiooni Paul Valéry raamatust „Monsieur Teste“, mis on Hasso Krulli tõlkes eesti keeles küll ilmunud, aga meile tundus, et selle raamatu puhul annab tõlkeroboti interpretatsioon tekstile sisuliselt palju juurde. Järgmine projekt oli „Neonmust“, andsime välja salongiajakirja ja mis veel tähtsam, tegime esitluse koos turundusega. Meie reklaami jäädigi uskuma, et ilmuma hakkab uus seltskonnaajakiri. Tegelikult polnud plaaniski seda rohkem kui esiknumber teha. Kogu seltskonnaajakirjandus oli esitlusel kohal, kaasa arvatud Anu Saagim. Peatoimetajaks võtsime tuntud näitleja Kaisa Selde. Ajakiri ise oli täis totaalset jama ja poliitiliselt ebakorrektheid nalju, aga esitlus oli väga glamuurne. Järgmine raamat oli „Kaotad mille leiad“. Kaante vahele olid lisaks originaaltekstile köidetud vanadest raamatutest võetud lehed. Küllastades hoiuraamatukogu, oli mul hästi kahju, et seal visatakse raamatuid minema. Ma võtsin täiesti suvalisi raamatuid ja ladusin käsitsi ümber. Igas raamatus on *à la* üks toidupilt, üks lehekülg itaaliakeelsest botaanikaõpikust ja lisaks seda ja teist vaheldumisi tekstidega. Sarjas „Armastatud klassikud“ on näiteks Raul Velbaumi kogutud teosed, mis seisnevad kolmes kaherealises luuletuses.

Kuidas see juhtus?

Klassiku teos peab ju paks olema. Raul ütles, et tal on ainult kolm kahe-realist luuletust, siis me panime igale lehele ühe tähe, et maht täis tuleks. Samas sarjas on ka Psychoterrori laulja Freddy luuletused ja ka Tartu hull geenius Aldar Psaike Talviste. Psaike ise ei kogu oma tekste ja luuletusi, sõbrad korjavad tema tagant märkmepabereid ja salvrätiservasid, kuhu ta on midagi sodinud, kokku. Ta on ;paranoia jaoks väga oluline autor, kuna ta tunnetab oma hulluse kaudu keelt ja eksistent-si sügavuti. Ta oskab ka käigu pealt genereerida alateadvust aktiveerivaid lühikesi geniaalseid lauseid.

Ka ta on päriselt haige?

Nagu raamatu toimetaja Peeter Piiri ütleb, saab ta oma hullumeelsusega paremini hakkama kui enamik inimesi oma normaalsusega.

Teete nalja või?

Ta pole tekstiliselt halvem ega elutunnetuselt vähem sügav kui Juhan Liiv. Ka Juhan Liivi raamatute välja andmine ei ole tema üle nalja tegemine.

Hästi.

Keeleeksperimentide vallast on meil veel „Meeste püksid“, mis on tegelikult täiesti kasutatav inseneriteaduslik raamat meestele hästi istuvate pükste projekteerimisest. Minu jaoks mõjusid need õpetused ja valemid, kuidas teha löikeid, kaasaegse kunsti ja luulena. Eesti keeles ei olnud varem sellist õpetlikku raamatut. „Lennuki kõrval toas“ on järg minu raamatule „Roboti tee on nihe“. Triloogia kolmanda raamatu eest sain ka romaanivõistluse keele- ja stiiliauhinna. Mihkel Kleis tegi sinna pildid, temaga oleme veel koostööd teinud. See juhtus nii, et soovisin raamatut Roomet Jakapilt, aga kuna ta on filosoofiadoktor ja tema jaoks võtab

raamatu kirjutamine ilmselt pool elu ning see peab kindlasti olema filosoofia, siis soovitasin tal lihtsalt oma häälutused transkribeerida. Tulemuseks oli dadaistlik luule, mis sobis hästi kokku Kleisi abstraktsete kontuuridega tehtud illustratsioonidega. Ta ütles, et ta ei viitsi värvilisi teha. Aga kuna samal ajal tuli värviraamatute trend, siis tegimegi sellest värviraamatu. Olematutes keeltes on veel Jaan Malini „Maa ja ilm“, kus ta on täiesti oma keele välja mõelnud, koos süntaksi ja sõnavaraga. See romaan olevat üle-eelmisel romaanivõistlusel diskvalifitseeritud, kuna see ei ole eesti keeles. Ja kolmas olematus keeles raamat on „Vägisõnastik“, mis koosneb sõnadest, mida pole veel olemas, aga siiski võiks juba kasutusele võtta. Selle autori pseudonüüm on A. Aabal ja teised.

Kas sinu jaoks on disklahv tunnustus?

Me tegutseme nii teksti- kui raamatu- kui kirjastusväljal, seega oleme tahes-tahtmata osa institutsionaalsema kirjanduse väljast ja seal peetavast dialoogist. Ma ei taha alati oma positsiooni vastanduse või konflikti kaudu defineerida. Näiteks „Books about nothing“ koosneb 40st erineva pealkirjaga täiesti tühjast raamatust. Projekt sai alguse sellest, et ma kogun raamatuid eimillegi, mis sisaldavad pealkirjas sõna „nothing“ või „void“. Asi pole ainult pealkirjas, vaid need raamatud peavad rääkima eimillegi kogemisest või kosmilisest tühjusest. Võtsin nende raamatute pealkirjad ja tegin tühjade raamatute seeria.

Kuhu sa need pealkirjad siis panid?

Pealkiri on raamatu kaanel.

Mis ;paranoial nende kaksikutega on?

Meil on omamütoloogia, mida me levitame. Kommunikeerime ennast kui rahvusvahelist ja suurt kirjastus-

korporatsiooni. Raamatuid nimetame toodeteks. Esitlused on tooteesitlused. Meil on välja töötatud ametlik kõneformaad. Tegelas on korporatsiooni president Monsieur Valdemar, parakaksikud ja isolaator. Monsieur Valdemari kehastab tavaliselt Paavo Matsin, tegelane pärineb Edgar Allan Poe novellist, ainulaadne näide sellest, kuidas inimene ütleb, et ma olen surnud ja ta ei valeta. Metatasandi keelekasutus. Kaksikud on näide maailma nihestatusest. Kui sa näed ikkagi kahte täiesti ühesugust inimest, siis ajus tekib jõnks ja reaalsuses on mingisugune *error*. Isolaator on ;paranoia maskott. Ulmekirjanik ja teadlane Hugo Gernsback leiutas kirjaniku isolaatori 1925. aastal. Tegemist on kirjanikuga, kes on isoleeritud välistest mõjudest nii, et aju saaks hallutsineerida. On ju teada, et lõigates ära teiste meelte segajad, hakkab aju tahes-tahtmata hallutsineerima. Alguses tegin temast pildi „Olematute raamatute antoloogiasse“, hiljem Gabriela ja Tõnis Liivamägi teostasid isolaatorist replikaadi ühe etenduse jaoks ja kuna ta kõigile nii väga meeldis, siis saigi temast ;paranoia maskott, kes kehastab puhta teksti tootjat.

Kuidas teie müüt püsib, kui te ütlete ette, et see on müüt?

Tegemist on lihtsa PRiga. Valime sihtgruppe, kellele mis juttu rääkida. Hetkel annan ma intervjuud ja ei võta seda etendusena.

Kas ;paranoia ühendab ühte kindlat sõpruskonda?

Ei, tegemist on võrgustikuga, mille üks ühenduspunkt olen mina. Paljud nendest inimestest ei tunne üksteist.

Olete jõudnud etappi, kus teete vaid ühe raamatu aastas, kas tegemist on hääbumisega?

Kindlasti mitte. Oleme nagu kunsti-

galerii, meil on oma kunstnikud ja selle kaudu on portfoolio juba olemas. Me oleme juba midagi teinud, pole enam mõtet seda üle mõistuse suureka ajada ja vulkaaniliselt asju juurde toota. Üks asi aastas saab rohkem tähelepanu ja hingamisruumi sinna ümber. Ka vanad tooted on messidel ja raamatupoodides müügil, vaid mõned üksikud on läbi müüdnud.

Mis on teie järgmine esitletav toode?

See aasta peaks tulema Tõnis Vindi artiklite kogumik.

Kes on Tõnis Vint?

... Kuidas sulle öelda... suur maag ja üks olulisemaid kunstnikke Nõukogude Liidus, kelle juurde tuldi üle Liidu salongiõhtutele kokku. Ta kirjutas artikleid märgisüsteemidest, kus ta üritas leida kommunikatsioonile omaseid arhetüüpe ja mustreid, mis läbi kõigi kultuuride ulatuksid. Ta oli muuhulgas ka labürintide ja mandalate spetsialist. Nõukogude ajal ilmus ajakirjades tema erinevaid artikleid ja meie paneme need nüüd ühte raamatusse kokku.

Kas sa huvitud päris tõsiselt maagide ja maagiaga tegelemisest?

Seal on nii palju aspekte. Nõukogudeaegses samizdati kultuuris oli infopuudus, iga väike infokild oli tohutult tähtis, praegu on vastupidi info üleküllus. Kui me olime nõukogude aja lõpus punkarid, siis me ei teadnud, mis asi see punk tegelikult on. Ja see oligi väga punk, et me nii vähe asjadest teadsime, aga ikkagi praktiseerisime. Täna sel päeval võib igaüks vabalt kirjastada, tsensuuri pole. 1960ndatel oli omakirjastuse buum, nullinate alguses tuli see tagasi seoses digitaalse trükiga. Tootes juurde *error*'i-põhiseid raamatuid, mida ei tohiks turuloogika kohaselt olemas olla, me juba häkime reaalsust. See ongi igapäeva maagia. See, kuidas informat-

sioon ja objektid levivad. Mingis mõttes on need raamatud maagilised objektid, kuna nad avavad igaüks väga unikaalse ukse kuhugi teise maailma.

Psühholoogiline realism avab ju ka ukse ühte teise maailma.

Jah, aga psühholoogilises realismis on reeglid kanoonilised. ;paranoia nägu on ikkagi sadade autorite nägu. Me kõik ei tegele sama asjaga, aga miski ühendab. Ega ma pole nende asjadeni lambist jõudnud. Võib-olla vahel olen ka lambist, aga ilmselt on liiga vara seda kontseptualiseerida. Alati saab öelda, et see on kunstiprojekt. Nii nagu must ruut ja valged maalid avavad oma monotoonsusega kolmanda silma. Me võime ka Duchampi kohta öelda igasugu asju komm pöses, aga ta ikkagi põhjustas kunstirevolutsiooni.

John Cage'i „4.33“ võib võtta avangardi žestina või siis hoopis ausa võimalusena kuulata keskkonna helisid, et saada erinev elamus konventsionaalsest muusikast. Isegi need asjad, mis on sirgjooneline punk, muudavad maailma konfiguratsiooni. Teadmine sellest, et ka need on maagilised asjad olnud, tuleb tagantjärele. Mõned teised asjad on algusest peale tõsisema ja sügavama šamaanliku tahtlikkusega algatatud.

Kas maag ja maagia on omavahel tingimusteta seotud?

Ma sõna „maag“ väga ei kasuta. Maag ei pea tähendama muinasjutuvõlurit. Mingis mõttes on iga kunstnik maag. Maagia on, parema sõna puudumisel, see, mis tekitab igapäevaselt teadvuse nihkeid ja aitab asju näha teise nurga alt, mitmekesisemana.